

Δημοψήφισμα, μια ατυχής πρωτοβουλία

Του Νίκου Κ. Αλιβιζάτου

Είναι γνωστή από παλιά η αδυναμία του Γιώργου Παπανδρέου για την άμεση δημοκρατία και τους θεσμούς της. Υπό την ηγεσία του, το 2006, στο πλαίσιο της επιχειρούμενης τότε συνταγματικής αναθεώρησης, το ΠΑΣΟΚ είχε προτείνει να διεξάγεται δημοψήφισμα αν το ζητήσει το 5% των πολιτών και να συζητείται υποχρεωτικά στη Βουλή πρόταση νόμου που υποστηρίζει το 3% τουλάχιστον των εκλογέων. Είναι αλήθεια, εξ άλλου, ότι στο τελευταίο προεκλογικό πρόγραμμά του, το ΠΑΣΟΚ δεσμευόταν για τη διεξαγωγή δημοψηφισμάτων. Ο ψόγος, επομένως, περί κυβερνητικού αιφνιδιασμού δεν ευσταθεί. Πολύ περισσότερο που το σχετικό άρθρο του Συντάγματος (άρθρο 44 παρ. 2), αν και είχε αναθεωρηθεί το 1986, δεν είχε τον εκτελεστικό του νόμο.

Παρ' όλ' αυτά, λόγω συγκυρίας, η πρωτοβουλία της κυβέρνησης να φέρει στη Βουλή νομοσχέδιο για τη διεξαγωγή δημοψηφισμάτων, την περασμένη εβδομάδα, χαρακτηρίστηκε προσχηματική. «Απέλπιδα προσπάθεια να κρατηθείτε, την χαρακτήρισε βουλευτής της αξιωματικής αντιπολίτευσης, ενώ ακόμη κι ένα ιστορικό στέλεχος του ΠΑΣΟΚ όπως ο κ. Απ. Κακλαμάνης επέσεισε τον κίνδυνο το νομοσχέδιο να αποτελέσει «αρχή δεινών».

Οι επιφυλάξεις αυτές ήταν, κατά τη γνώμη μου, δικαιολογημένες. Διότι, σε συνθήκες πρωτοφανούς οικονομικής και κοινωνικής έντασης σαν κι αυτές που ζούμε, είναι τουλάχιστον αφελές να πιστεύει κανείς ότι ο λαός μπορεί να αποφασίσει για το μέλλον του με την απαιτούμενη νηφαλιότητα. Μοιραία, η λογική του μαύρου και του άσπρου θα επικρατήσει, εκεί όπου η λύση –όπως, άλλωστε, διδάσκει και η Ιστορία– περνάει πάντοτε μέσα από τις αποχρώσεις. Όταν τα πνεύματα είναι τόσο οξυμένα, τέτοιες αντιπαραθέσεις δεν συντελούν στο «βάθεμα» της δημοκρατίας, αλλά στη διεύρυνση των χασμάτων και των διαιρέσεων. Πολύ περισσότερο όταν το πότε θα διεξαχθεί το δημοψήφισμα και σε ποιο ακριβώς ερώτημα θα κληθούν να απαντήσουν οι εκλογείς τα αποφασίζει κατά το Σύνταγμα η κυβερνώσα πλειοψηφία. Διότι, ακόμη κι αν έχουν τις καλύτερες προθέσεις, είναι πέρα από βέβαιο ότι οι κυβερνώντες, σε στιγμές μεγάλης δοκιμασίας, θα κατηγορηθούν αν όχι για υφαρπαγή, τουλάχιστον για απόπειρα παγίδευσης της λαϊκής ετυμηγορίας.

Η συγκυρία, επομένως, δεν ήταν η καταλληλότερη για την ανάληψη της σχετικής πρωτοβουλίας.

Από εκεί και πέρα, ούτε το συγκεκριμένο νομοσχέδιο βοήθησε στο να ξεπεραστούν οι δισταγμοί. Γιατί οι επί μέρους ρυθμίσεις του είναι κάτω των περιστάσεων. Καθώς κόμματα και πολιτικοί βάλλονται πανταχόθεν ως υπεύθυνοι για την κρίση, θα περίμενε κανείς από ένα νομοσχέδιο για το δημοψήφισμα να ευνοεί νέες μορφές συμμετοχής των πολιτών στη λήψη των αποφάσεων. Παρ' όλ' αυτά, το προβάδισμα δίνεται και πάλι στα κόμματα, αφού η θέση τους στις προβλεπόμενες «Επιτροπές Υποστήριξης» υπέρ του «ναι» ή υπέρ του «όχι» αντιστοίχως παραμένει κυρίαρχη.

Αν και δεν προβλέπεται ειδική επιδότηση των κομμάτων από το κράτος για την προ-δημοψηφισματική εκστρατεία τους (αυτό δα έλειπε!), αυτά, όπως ορίζεται, μπορούν να ξοδέψουν από την τακτική κρατική ενίσχυση σημαντικά ποσά (ώς το 30% της τελευταίας εκλογικής χρηματοδότησής τους). Αντίθετα, το ποσό που μπορούν να δαπανήσουν όλες μαζί οι άλλες ενώσεις προσώπων, οι οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών κ.λπ. που θα συμμετάσχουν στη δημοψηφισματική διαδικασία, δεν μπορεί να υπερβεί το 50% της πιο πάνω δαπάνης. Και τούτο, παρά το γεγονός ότι δεν προβλέπεται –και ορθώς– χρηματοδότηση των οργανώσεων αυτών από το κράτος. Επί πλέον, όπως παρατήρησε και η Επιστημονική Υπηρεσία της Βουλής, δεν λαμβάνεται η παραμικρή μέριμνα για τη διασφάλιση της διακριτής παρουσίας των οργανώσεων αυτών στις Επιτροπές Υποστήριξης και την τηλεοπτική εκστρατεία. Υπ' αυτές τις συνθήκες, η σύνθλιψη των «νέων υποκειμένων» από τα κόμματα, πολύ εμπειρότερα σε τέτοιου είδους εγχειρήματα, προμηνύεται βέβαιη.

Εξ άλλου, για τον έλεγχο των δαπανών και την οργάνωση της προ-δημοψηφισματικής περιόδου, ο νέος νόμος επαναλαμβάνει τις ρυθμίσεις του διάτρητου Ν. 3023/2002: παραπλανητική τήρηση βιβλίων, προσχηματικοί έλεγχοι από την επιτροπή του άρθρου 29 παρ. 2 του Συντάγματος (στην οποία μετέχουν κατά πλειοψηφία βουλευτές), παράλογοι περιορισμοί στη διάδοση μηνυμάτων κ.ά.

Αν στα ανωτέρω προσθέσει κανείς πρόχειρες διατυπώσεις, όπως αυτή του αρμόδιου υπουργού που προτάσσεται σ' αυτό το άρθρο, αν λάβει υπ' όψιν λάθη, όπως π.χ. ο χαρακτηρισμός του αποτελέσματος του δημοψηφίσματος για κρίσιμο εθνικό θέμα ως (νομικά) «δεσμευτικού» (για τη Βουλή; Τη διοίκηση; Τα δικαστήρια;) ή ακόμη και προσδοκίες που είναι βέβαιον ότι θα διαψευστούν (όπως π.χ. ότι τα κανάλια, συμπεριλαμβανομένων και των ιδιωτικών, θα μεταδίδουν τάχα τα σχετικά μηνύματα δωρεάν), θα αντιληφθεί γιατί η ψήφιση ενός νομοσχεδίου με κατ' εξοχήν διαδικαστικό περιεχόμενο προκάλεσε τόσα ερωτήματα, ακόμη και σε καλόπιστους παρατηρητές.

Ενώ λοιπόν μείζονες θεσμικές εκκρεμότητες για την εξυγίανση του πολιτικού μας συστήματος, όπως ο εκλογικός νόμος, η χρηματοδότηση των κομμάτων, η επιτάχυνση της απονομής της δικαιοσύνης και η ευθύνη των υπουργών, περιμένουν να αναληφθούν με τόλμη οι ανάλογες πρωτοβουλίες, ήταν άραγε η στιγμή να τεθεί θέμα δημοψηφίσματος;

Αν κρίνει κανείς από τα λεγόμενα των αγορητών τόσο της Νέας Δημοκρατίας όσο και του ΛΑΟΣ, τα κόμματα αυτά τάσσονται υπέρ της διεύρυνσης του θεσμού του δημοψηφίσματος. Ο κ. Σαμαράς συμπεριέλαβε το θέμα στα 31 σημεία του για την αναθεώρηση του Συντάγματος, ενώ ο κ. Καρατζαφέρης ζήτησε να διεξάγονται δημοψηφίσματα κάθε χρόνο, την πρώτη Κυριακή του Νοεμβρίου. Ετσι, φρονούν, θα αναγεννηθεί η δημοκρατία.

Σε αυτούς, όσο και σε κάποιους από το ΠΑΣΟΚ που συμμερίζονται τέτοιες απλουστεύσεις, καλό θα ήταν κάποιος να θυμίσει ότι τα δημοψηφίσματα δεν συνδέονται μόνο με τις «δημοκρατικές επαναστάσεις περασμένων αιώνων», όπως αφελώς υποστήριξε στη Βουλή υπουργός εν ενεργεία. Συνδέονται και με τη χειραγώγηση της λαϊκής ψήφου από υπό εκκόλαψη δικτάτορες, όπως οι δύο Ναπολέοντες στη Γαλλία, και από σφετεριστές της εξουσίας, όπως ο Γ. Παπαδόπουλος σε εμάς.

Πρόχειρος, χωρίς έμπνευση και, προ πάντων, χωρίς επαφή με την πραγματικότητα, ο νέος νόμος πολύ φοβούμαι ότι αντανακλά την κόπωση μιας κυβέρνησης, που δείχνει να μην πιστεύει πια στις δυνάμεις της ούτε στα επιχειρήματά της. Μήπως έφθασε η ώρα να βγάλει ο πρωθυπουργός τα αναγκαία συμπεράσματα;

* Ο κ. Ν. Κ. Αλιβιζάτος είναι καθηγητής του Συνταγματικού Δικαίου στο Πανεπιστήμιο Αθηνών.

Το άρθρο δημοσιεύθηκε στην Καθημερινή της Κυριακής στις 10 Νοεμβρίου 2011.